

Uddrag af 'For Søværn og Søfart, Danmarks Marineforening i 100 år' om fregatten JYLLAND

Marineforeningen og fregatten JYLLAND

Skruefregatten JYLLAND, der blev reddet fra ophugning i 1908, skulle blive et mangeårigt bekendtskab for Marineforeningen. Skibet blev købt i 1912 af Godsejer Schou, og blev en væsentlig bestanddel af Helgoland-festen i 1914. Ligesom Marineforeningen også var medvirkende i veteran-festen, der blev afholdt om bord i 1920. I 1924 var det 60-året for kampen ved Helgoland, og atter blev der holdt en stor fest for de endnu levende veteraner om bord på fregatten i Marineforeningens regi.

Godsejer Schou var begejstret for sit samarbejde med Marineforeningen, et samarbejde, der gav hans erhvervelse af fregatten et større perspektiv.

Den 30. marts 1922 havde forretningsudvalget en samtale med godsejeren omkring hans planer med fregatten JYLLAND. Ho vedbestyrelsen drøftede på et møde den 30. april et konkret tilbud fra Schou, der gik ud på at Marineforeningen overtog fregatten for 23.000 kr., som det ville koste af få den renoveret på et værft. Driften var derefter årligt sat til 10.000 kr. Schous tanke var, at den skulle være museumsskib svarende til HMS VICTORY i Portsmouth beliggende ved Langelinie i København. Selv om dette ville give en eller anden form for indtægter, var man fra hovedbestyrelsens side klar over, at dette blev en for stor mundfuld for Marineforeningen og måtte derfor sige nej tak. Sagen blev dog taget op på det årlige sendemandsmøde, og flere ville ikke slippe den enestående mulighed, der lå i at foreningen overtog fregatten.

Den 4. april 1925 døde Godsejer Schou, der var æresmedlem af Marineforeningen. Sagen om Marineforeningens forhold til fregatten blev atter vendt en gang.

Schous arvinger henvendte sig til Marineministeriet, da Marineforeningen ikke så sig i stand til at overtage den. De ønskede, at der blev foretaget en sagkyndig vurdering af fregattens tilstand og dens muligheder. Resultatet blev, at Marineministeriet tilbød at overtage fregatten for 22.500 kr. Dette accepterede arvingerne, men under forud sætning af, at skibet blev ophugget på Orlogsværftet.

En række henvendelser fra private kredse medførte, at der blev trådt vande i denne sag, og andre muligheder undersøgt. Det var arvingernes ønske, at fregatten som museums skib blev knyttet til Nationalmuseet, men dette ville kræve en renovering på 500.000 kr. og en årlig vedligeholdelse på 32.000 kr., som der skulle skaffes garanti for.

Stemningen i Marineforeningen var på trods af denne udvikling positiv og mange mente, at skibet kunne reddes, hvis Marineforeningen for alvor gik ind i sagen. Der blev på denne baggrund den 24. januar 1926 indkaldt til møde om sagen i København. Fra hovedbestyrelsen var mødt ni medlemmer, og af foreningens 42 lokalafdelinger var 24 repræsenteret. Spørgsmålet var, om der rundt omkring i lokalafdelingerne kunne mobiliseres så megen støtte, at erhvervelsen var realistisk.

Formanden, kommandør Kiær, redegjorde for at hovedbestyrelsen anså det for en uløselig opgave at føre fregatten videre i foreningens regi, men han ville ikke udelukke, at når mødet var slut, ville der have vist sig nye veje for en løsning.

Ved afslutningen af mødet fremkom der et forslag til resolution fra konsul Stuhls side. Det gik ud på, at Staten lod foretage den nødvendige renovering og at Marineforeningen derefter fremover forpligtede sig til at yde indtil 10.000 kr. om året i vedligeholdelse. Der fremkom også andre resolutioner, som opfordrede til atter at henvende sig til E. Schous arvinger. Resolutionerne blev efterfølgende drøftet i et særligt møde i hovedbestyrelsen, der samme aften meddelte, at formanden ville henvende sig i Marineministeriet for at få sagen yderligere oplyst. Det stod også klart for hovedbestyrelsen, at en status som museumsskib ikke ville harmonere med den brug, som Marineforeningen i påkommende tilfælde ønskede at gøre af fregatten.

Opgaven var for stor for Marineforeningen. Den 14. juni 1926 blev der på privat basis dannet en Komité til Fregatten JYLLANDs Bevarelse med søofficeren, kaptajn Godfred Hansen som formand.

Fra juli 1926 blev der igangsat en storstilet landsindsamling, som især Marineforeningen og dens lokalafdelinger var primus motor i. I 1928 begyndte istandsættelsen af fregatten på Orlogsværftet, og i 1930 overlod Marineministeriet brugsretten til Komiteen.

I 1936 stiftedes Selskabet Fregatten JYLLANDs Venner. Kommandør Paul Ipsen, der sad i Marineforeningens hovedbestyrelse, blev i 1939 formand for Komiteen. På dette tidspunkt opstod der imidlertid kompetencestridigheder mellem Komiteen og Selskabet. Ipsen meddelte nu, at han var tiltrådt under forkerte forudsætninger og ønskede derfor samme år at træde af som formand. Han blev erstattet af en anden af de ledende i Marineforeningen, arkitekt E.W. Marston, der også sad i selskabets bestyrelse og derfor havde mulighed for at udjævne kontroverserne. Han holdt dog kun frem til 1941. I det følgende årti gled fregatten ud af Marineforeningens interesseområde, men fra 1950'erne blev foreningen atter involveret i bestræbelserne for at bevare fregatten.

Fregatten JYLLAND efter krigen

Siden slutningen af 1930'erne havde Marineforeningen ikke beskæftiget sig med bestræbelserne for at bevare fregatten JYLLAND. Efter 1950 skulle Marineforeningen imidlertid atter blive inddraget i disse bestræbelser.

Den manglende vedligeholdelse under besættelsen havde taget hårdt på den gamle fregat. Den 22. januar 1947 blev der på et møde på Holmen fremlagt resultatet af en undersøgelse, der vurderede at det ville koste ca. 160.000 kr. at sætte skibet i stand. Søværnet var mest indstillet på at lade det ophugge. Staten ejede formelt skibet, men brugsretten var overgivet til Komiteen til Fregatten Jyllands Bevarelse. I februar 1948 blev fregattens fremtid atter diskuteret i dagspressen. Det blev refereret, at sognepræst Mogens Strunge, Tårnby, foreslog, at hvis Marineforeningens næsten 14.000 medlemmer hver gav 5 kr. til fregatten, så ville der være gode chancer for at få ned brydningen standset.

Den 22. september 1950 afholdtes et nyt møde hos viceadmiral A.H. Vedel. Her fik Komiteen og bestyrelsen for fregattens venneskab at vide, at en hovedreparation nu skønnedes at ville koste ca. 600.000 kr., og at en vedligeholdelse ville stå i ca. 40.000 kr. om året.

I Under Dannebrog kunne man i december 1950 læse et indlæg fra et af Marineforeningens medlemmer, der atter bragte fregatten ind i foreningens overvejelser. På dette tidspunkt var Langeliniepavillonen efter besættelsens schalburgtage endnu ikke genopført, og indsenderen foreslog derfor, at fregatten blev grundsat i beton lige ud for en genopført Langeliniepavillon. Fregatten blev derved et vartegn for Københavns havn og kunne samtidig indgå i Langeliniepavillonens sommerservering. Og så kunne der i øvrigt også indrettes en marinestue om bord. Indlægget sluttede:

Om det skal være Marineforeningen, Fregatten Jyllands Venner eller andre institutioner, der skal føre tanken ud i praksis, kan ikke siges her, men med det fremsatte forslag ville der åbne sig en mulighed for at bevare vor sidste sejlfregat, og det omdiskuterede pavillonproblem ville finde en smuk og overkommelig løsning.

Indlægget skabte på ny debat om Marineforeningens eventuelle engagement i fregatsagen, som mange medlemmer stadig fandt, var en oplagt opgave for foreningen. I maj 1951 foreslog kommandør F. H. Kjølsten, næstformand i venneskabet, i pressen, at fregatten blev sænket under fuld militær honnør. Søværnet var – som nævnt – ikke indstillet på at redde fregatten, og en endelig beslutning om ophugning ville blive taget efter den 1. maj 1952. Sagen var, at man fra Søværnets side var mere interesseret i at få etableret et egentligt orlogsmuseum, og skønnede at ressourcer anvendt på fregatten ville forsinke eller blokere for et sådant museums etablering.

Den 20. april 1952 blev der imidlertid taget initiativ til dannelse af et bredt sammensat fællesudvalg, der skulle overtage fregatsagen. Det kom til at bestå af repræsentanter for Selskabet Fregatten Jyllands Venner, Turistforeningen, Foreningen til Søfartens Fremme, Marinehistorisk Selskab – og Marineforeningen. Det nye fællesudvalg holdt møder med forskellige ministre og dette forhindrede eksekveringen af den dødsdom, som var afsagt over fregatten. Fregatsagen forblev dog endnu nogle år uafklaret. Fællesudvalget nedsatte et særlig sag kyndigt udvalg til undersøgelse af fregattens tilstand. Formanden for dette udvalg var kommandør Ipsen. I 1957 indgik National museet i Fællesudvalgets arbejde, og sagen begyndte at bevæge sig.

I 1960 flyttedes fregatten til Ebeltoft, hvor Fællesudvalget sammen med kommunen søgte at igangsætte en restaurering af fregatten. Placeringen i Ebeltoft skyldtes et initiativ fra den lokale marineforening.

Fra 1952 var Marineforeningen således formelt inddraget i bestræbelserne for at bevare fregatten. Støtten til fregatten indgik da også i adskillige lokalforeningers arbejde. Status for fregatsagen ses ofte omtalt på sendemandsmøderne, ligesom indlæg til støtte for bevaringen af fregatten blev optaget gen nem årene i Under Dannebrog. I 1971-79 var Marineforeningens formand, kommandørkaptajn Kai Hertz, formand for Venneselskabet, og Marineforeningens arbejde for fregatten blev derefter mest kanaliseret gennem hans virke i Venneselskabet og som medlem af Fællesudvalget.

Den 1. februar 1979 erstattedes Fællesudvalget med Den selvejende Institution fregatten JYLLAND med Marineforeningen som medstifter og med sæde i institutionens repræsentantskab.

Ved en donation i 1989 fra A.P. Møller og Hustru Chastine Mc-Kinney Møllers Fond til almene Formaal renoveredes fregatten fuldstændigt og stod færdig i 1994. Med denne restaurering, der kostede omkring 50 mio. kr. fik fregatsagen efter 80 års bestræbelser sin endelige løsning.

Fregatten JYLLAND atter i stormvejr 2012

I slutningen af 2012 kom Fregatten JYLLAND atter i stormvejr, idet regeringen for finansåret 2013 havde bebudet at skære det årlige tilskud til Fregatten som museum ned til det halve. Dette ville medføre, at fregatten ikke vil kunne vedligeholdes på en betryggende og forsvarlig måde.

Fregatten er en af Marineforeningens faste mærkesager, og i et læserbrev offentliggjort i flere dagblade karakteriserede landsformanden J. O. Løje Jensen derfor beslutningen om denne besparelse med over skriften »Mord på dansk maritimt kulturklenodie«. Videre skriver han, at *Med regeringens oplæg til ny finanslov fjerner man et tilskud på 4 mio. kr. til drift af institutionen Fregatten Jylland. Dette indebærer, at Fregatten igen må lægges i en eller anden form for »mølpose«. Hvilket er en skandale. 100 års kamp for at bevarelsen af dette maritime kulturklenodie, verdens længste sejlskib, synes hermed at have været forgæves. Til trods for den nuværende økonomiske krise, er Danmark et rigt samfund. Et beløb på 4 mio. kr. ud af finanslovens 690 mia. kroner for at bevare en unik museumsgenstand som Fregatten Jylland for vore efterkommere, bør ikke være et problem, men kun et spørgsmål om prioritering. For Danmarks Marineforening og dens 10.000 medlemmer, har bevarelsen af Fregatten Jylland gennem foreningens 100 års virke altid været i fokus. Danmarks Marineforening ytrer sig ikke partipolitisk, men når regeringen lægger op til en så drastisk beslutning, der medfører, at fregatten »Jylland« ikke længere kan ses og opleves og fortælle vor maritime historie, må vi protestere.*